

MEDIUL ȘI SPAȚIUL: PUNCTE DE PORNIRE PENTRU DEMERSUL EDUCAȚIONAL AL ȘCOLII PRIETENOASE COPILULUI

Liliana POSTĂN, dr., conf. univ.

Catedra Pedagogia și Metodica Învățământului Primar, UST

Rezumat. Mediul și spațiul școlar constituie ambianța (mediu material, social și moral) debutului social al copilului. Calitățile ambientului, în forma sa cea mai concretă, de "loc de existență", constituie o preocupare ce se pierde în istoria civilizației umane. Articolul abordează mediul ca factor activ al modelului structural triadic al educației, iar autoarea pledează pentru sporirea funcționalității spațiului educațional, afirmând că, spațiul școlar ca loc, suprafață, întindere limitată în/pe care se desfășoară o acțiune este o unitate funcțională a spațiului educațional deschis (educație pentru toți, educație permanentă și continuă, educație pe tot parcursul vieții), instantaneu al nivelului economic, social și cultural al unui stat, comunități.

Cuvinte-cheie: copil, școala prietenoasă, mediu, stapiu, ambient școlar, demers educațional.

Abstract. The environment and the school space are the ambience (material, social and moral environment) of the child's social debut. The qualities of the environment, in its most concrete form, of "place of existence", is a concern that is lost in the history of human civilization. The article addresses the environment as an active factor of the triadic structural model of education, and the author advocates increasing the functionality of the educational space, stating that the school space as a place, surface, limited extent in which an action is performed is a functional unit of the open educational space (education for all, permanent and continuing education, lifelong learning), instantaneous of the economic, social and cultural level of a state, communities.

Keywords: child, friendly school, environment, master, school environment, educational approach.

Temeiul reflexiv al acestui articol se regăsește în latitudinea existențial-reflexivă a părintelui-profesor asupra copilului/tânărului-elev care-și contestă obiectualitatea în context educațional și impune subiectivare din perspectivă umanistă. În acest context, "școala prietenoasă copilului" apare ca un concept pozitivist, dar care *apriori* recunoaște o relație de "neprietenie" a școlii și copilului. Or, căutările științifice, deciziile autorităților, acțiunile pedagogilor, pe-alocuri și ale părinților, vor să comunice despre acceptarea universală a omului, respectul față de ființa umană și vârstă ca expresie ontogenetică *sine-qua-non*, dezvoltarea firească și caracterul educabil al omului (*pentru că poartă în el posibilitatea de-a fi altul decât este (Kant)*).

De asemenea, demersul reflexiv asupra mediului și spațiului educațional este orientat înspre funcționalitatea pragmatismului educațional, care a subordonat modelului *pragma* (acțiune), modelele *cognitiv*, *axiologic* și *social* ale educației. Or, potrivit lui John Dewey, cel mai reprezentativ exponent al pragmatismului, autorul educației de tip nou și totodată fondatorul liberalismului în educație, pragmatismul este promovat în legătură cu introducerea democrației în educație.

Am putea continua șirul condiționalităților reflexive până la polemica filosofică *spirit-conștiință-materie*, pentru a fundamenta latitudinea material-spațială a educației în topică echilibrului pozitiv, care generează siguranță și conferă stabilitate proceselor școlare într-o societate în tranziție prelungită, precum este cea din Republica Moldova.

Procesele de reformare prin modernizare a educației din Republica Moldova au vizat în special aspectele intelectuale (curricula, formarea profesorilor, reforma manualelor), iar aspectelor materiale (mediul de instruire și mijloacele de învățământ) le-a fost acordată mai puțină atenție, fiind invocată lipsa mijloacelor financiare sau partajarea responsabilității între autorități de diferite nivele. În ultimă instanță, dezvoltarea aspectelor materiale ale sistemului educațional au tins să răspundă proverbului ”Omul sfințește locul”. Perspicacitatea, spiritul de inițiativă al cadrelor manageriale și didactice, cât și tendința părinților de a investi în dezvoltarea copiilor, au menținut și dezvoltat ambientul școlar.

Mediul și spațiul școlar constituie ambianța (mediu material, social și moral) debutului social al copilului. Copilul ieșit din mediul social și moral al familiei și mediul fizic al casei se îndreaptă spre mediul social instituționalizat: grădiniță, școală etc. Mediul, ca o totalitate a factorilor externi în care se găsesc ființele și lucrurile, are mai multe extinderi semantice: mediu familial, mediu social, mediu cultural, mediu economic, mediu natural, mediu intern, mediu extern, mediu virtual, mediu comunicațional, mediu de semeni și prieteni, mediul școlar, etc.

Calitățile ambientului, în forma sa cea mai concretă, de “loc de existență”, constituie o preocupare ce se pierde în istoria civilizației umane. Omul a urmărit dintotdeauna să dea un sens mediului înconjurător, să se definească, să se localizeze pe sine în lume, în funcție de acest mediu. În mod caracteristic, el nu este dirijat de o înțelegere detașată, contemplativă asupra lumii, ci este implicat în ceea ce există și în ceea ce se întâmplă în jurul lui. Între conceptul de loc și cel de funcțiune există o relație organică.

Potrivit cercetătoarei Magdalena Dumitrana, acest raport este bidirecțional și se referă la [2]:

- Influența pe care o are locul asupra individului;
- Influența pe care o are individul asupra locului.

Mediul educațional școlar cuprinde totalitatea factorilor interni și externi care influențează activitatea educativă în sistemul de învățământ, fiind un mediu organizațional complex, care ridică prioritar exigențe de natură psihologică și socială atât pentru profesori, cât și pentru elevi. Competența profesorului intră într-o relație de complementaritate cu particularitățile de dezvoltare ale elevului (biologice, psihologice și sociale) pe fondul unor elemente obiective (spațiu, dotare, confort, legi și norme, numărul de elevi în clasă, organizare școlară și servicii auxiliare) care, în interacțiunea lor, determină eficiența activității instructiv educative.

Cercetătoarea Maria Ileana Carcea susține că, școala reprezintă o “unitate medială”, deoarece este definită atât prin delimitare spațială, cât și prin specificul activității desfășurate în spațiul respectiv. Dacă se are în vedere clădirea și clasa concretă în care copilul învață se poate folosi sintagma de “secvență medială școlară” sau “ambient școlar”.

În ambientul școlar, factorul spațial este reprezentat de sala de clasă (laborator, atelier) unde elevii își petrec cea mai mare parte a timpului, dar și de spațiile în care pot desfășura

diferite activități educative, cu scop formativ sau preventiv, în pauzele dintre ore sau în afara programului didactic. Pentru perceperea favorabilă a acestui factor, școala nu trebuie să fie numai locul unde se învață, “se muncește”, ci și locul unde elevul poate găsi un spațiu protejat, al său (“școala mea”), unde poate să-și petreacă o parte din timpul liber în activități de relaxare [1].

Școala ca spațiu comun, care omogenizează și organizează din perspectivă lungă (12ani) și perspectivă scurtă (45 minute-6 ore) activitatea, trebuie să ofere elevilor și zone personale precum ar fi zona dulapurilor pentru cărți și încălțăminte de schimb, spații liniare, precum sunt clasele cu bănci fixe, dar și spații neliniare, precum sunt spațiile multifuncționale. Potrivit Regulilor și normativelor sanitaro-epidemiologice de stat "Igiena instituțiilor de învățământ primar, gimnazial și liceal" normativele de suprafață pentru cl. I prevăd 2 m² clasă pentru un elev, iar suprafața terenului școlii trebuie să asigure 50 m² pentru fiecare elev, să aibă gard de 1,2 m înălțime și zona verde a sectorului să fie de 50% [3].

Cercetătorul Viorel Ionel în lucrarea ”Pedagogia situațiilor educative” propune modelul structural triadic al modelării situațiilor educative: Profesor-Elev-Mediu [4]. Mediul școlar se află în zona de intersecție dintre natural și social și cuprinde: condițiile de mediu natural, spațiul și timpul școlar, materialul didactic, mijloace și tehnici de învățare, relații interindividuale, valori.

Problema optimizării mediului școlar o studiază ergonomia didactică. Înainte ca Murell să consacre termenul de ergonomie, M. Debasse a folosit în 1955, denumirea de ”tehnici de ambianță”, iar reprezentanții școlii active (M. Montessori, C. Freinet, O. Decroy) au experimentat transformarea școlii într-un mediu de viață. Prin alăturarea celor două aspecte, J.Bruner va constata mai târziu că ”programarea mediului” este o condiție a eficienței educației, deoarece oferă elevilor ”ocazia de a explora situațiile, permite schimbări în atitudinea lor: activizarea, autoformarea, reflectarea asupra rezultatelor proprii, tratarea personală a cunoștințelor [Ibidem, p. 131].

Spațiul școlar ca loc, suprafață, întindere limitată în/pe care se desfășoară o acțiune este o unitate funcțională a spațiului educațional deschis (educație pentru toți, educație permanentă și continuă, educație pe tot parcursul vieții), instantaneu al nivelului economic, social și cultural al unui stat, comunități. Din această perspectivă, forma are rolul unui incubator al dezvoltării, iar prima decadă a secolului XXI a fost pentru spațiul nostru un timp al formelor noi și moderne, exprimate în limbaj comportamental, arhitectural, de design, procedural și metodic, de proprietate etc.

Școala ca formă s-a dezvoltat prin variate alternative educaționale (CE, 2014), a tins să devină interactivă și participativă din perspectivă metodică, să valorifice și să crească experiența elevilor în situații și timp real (atelier, laboratoare, spații tehnologice etc.). Dar, totuși, școala încă n-a devenit spațiu de viață pentru elevi, or acestea deseori tranzitează spațiul de clasă pentru a ajunge în săli de meditații sau centre de educație nonformală.

Astfel, o zonă de proximitate dezvoltare pentru școală ar fi școala-spațiu funcțional pentru dezvoltare-ghidată și autodezvoltarea elevilor, școala-incubator și dezvoltatoare de vocații, comunitate, care prin trăirea stării de bine devine start-up de viață împlinite, talente dezvoltate și cariere proiectate.

Concluzie

Mediul și spațiul școlar constituie ambianța (mediu material, social și moral) debutului social al copilului. Calitățile ambientului, în forma sa cea mai concretă, de „loc de existență”, constituie o preocupare ce se pierde în istoria civilizației umane. Prin urmare, mediul reprezintă factorul activ al modelului structural triadic al educației și se impune necesitatea sporirii funcționalității spațiului educațional. Spațiul școlar ca loc, suprafață, întindere limitată în/pe care se desfășoară o acțiune este o unitate funcțională a spațiului educațional deschis (educație pentru toți, educație permanentă și continuă, educație pe tot parcursul vieții), instantaneu al nivelului economic, social și cultural al unui stat, comunități.

Bibliografie

1. Carcea M. I. Mediul educațional școlar. Iași: CERMI 1999, 190 p.
2. Dumitrana M. Construirea spațiului educațional-componentă a managementului procesului educațional. În: Studia Universitatis. Revista științifică a Universității de Stat din Moldova. 2009, nr.5 (25). Chișinău: CEP USM.
3. Hotărâre Nr. 21 din 29.12.2005 cu privire la aprobarea și implementarea Regulilor și normativelor sanitaro-epidemiologice de stat "Igiena instituțiilor de învățământ primar, gimnazial și liceal", revizuite în conformitate cu Legea nr. 424-XV din 16 decembrie 2004 privind revizuirea și optimizarea cadrului normativ de reglementare a activității de întreprinzător. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 1-4, art. 16. Disponibil pe: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=317324>
4. Ionel V. Pedagogia situațiilor educative. Iași: Polirom, 2002. 184 p.